

สิทธิในการขายของผู้ทรงสิทธิบัตรในผลิตภัณฑ์

1. สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร

สิ่งที่ขอรับสิทธิบัตรได้คือ การประดิษฐ์ โดยลักษณะที่แท้จริงก็คือ ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์หรือสินค้าใหม่ ๆ ขึ้นนั่นเอง การประดิษฐ์เป็นความคิดเกี่ยวกับลักษณะทางเทคนิคของผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธีผลิตผลิตภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตสินค้าออกจำหน่ายแก่ประชาชน ผลประโยชน์จากการจำหน่ายสินค้าคือค่าตอบแทนที่เจ้าของความคิดสร้างสรรค์นั้นควรจะได้รับเป็นการตอบแทนสำหรับการใช้สติปัญญาคิดค้นจนทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้น รัฐจึงให้ความคุ้มครองแก่ผู้คิดค้นหรือออกแบบเพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการคิดค้นสิ่งใหม่เพิ่มมากขึ้น และกระตุ้นให้มีการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งนั้นให้สาธารณชนได้รับทราบ โดยห้ามไม่ให้บุคคลอื่นแสวงหาประโยชน์จากความคิดสร้างสรรค์นั้นในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาความคิดของผู้ประดิษฐ์ไปผลิตสินค้าออกจำหน่าย ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อผู้ทรงสิทธิบัตร เพราะจะทำให้โอกาสที่เขาจะผลิตสินค้าออกจำหน่ายน้อยลงหรือหมดไป

เนื่องจากสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรมีลักษณะเป็นความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นนามธรรม ไม่ใช่วัตถุที่มีรูปร่างดังเช่นทรัพย์สินทั่วไป จึงทำให้ลักษณะของสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรแตกต่างไปจากสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินที่มีรูปร่างทั่วไปด้วย โดยเฉพาะสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (exclusive right) ของผู้ทรงสิทธิบัตร¹

¹ ยรรยง พวงราช, คำอธิบายกฎหมายสิทธิบัตร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542), น. 82-83 และ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา พื้นฐานความรู้ทั่วไป ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า เซมิคอนดักเตอร์ชิป พันธุ์พืชใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545), น. 166.

1.1 ความหมายของสิทธิเด็ดขาด

สิทธิเด็ดขาด² (exclusive right) หรือสิทธิแต่ผู้เดียว ได้แก่ สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรที่จะแสวงหาประโยชน์จากการประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรแต่ผู้เดียว บุคคลอื่นไม่มีสิทธิที่จะแสวงหาประโยชน์จากการประดิษฐ์นั้นโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร สิทธิเด็ดขาดดังกล่าวมีผลในทางกฎหมาย 2 ลักษณะ คือ

(1) เป็นการหวงห้ามหรือกีดกันไม่ให้บุคคลอื่นแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับสิทธิบัตร หากบุคคลอื่นฝ่าฝืนสิทธิดังกล่าว ถือว่าเป็นการละเมิดหรือล่วงสิทธิในสิทธิบัตร (patent infringement)

(2) ทำให้ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิอนุญาตให้บุคคลอื่นแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับสิทธิบัตร

สิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่ผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิบัตร เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ที่ผู้ทรงสิทธิบัตรควรจะได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการผลิตสินค้าออกจำหน่าย กฎหมายสิทธิบัตรทั่วไปจะเน้นถึงสิทธิเด็ดขาดในลักษณะแรกคือการหวงห้ามหรือกีดกันไม่ให้บุคคลอื่นแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับสิทธิบัตร จะเห็นได้ว่า พ.ร.บ. สิทธิบัตร มาตรา 36 ใช้คำว่า “ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้นมีสิทธิ...” ซึ่งเท่ากับห้ามไม่ให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเกี่ยวกับการประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตร ส่วนสิทธิในลักษณะที่ 2 คือ การอนุญาตให้บุคคลอื่นแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับสิทธิบัตรนั้นเป็นเพียงผลต่อเนื่องจากสิทธิในลักษณะแรกเท่านั้น กล่าวคือ เป็นการที่ผู้ทรงสิทธิบัตรยกเว้นหรือผ่อนปรน โดยการอนุญาตให้บุคคลอื่นแสวงหาประโยชน์ในสิ่งที่กฎหมายสงวนไว้ให้ตนแต่เพียงผู้เดียว ลักษณะดังกล่าว จึงมักกล่าวกันว่า สิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิบัตร เป็นนิเสธสิทธิ (negative right) คือ สิทธิในลักษณะที่เป็นการห้ามไม่ให้บุคคลกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กฎหมายกำหนด อันมีลักษณะตรงข้ามกับสิทธิทั่วไป ซึ่งกำหนดให้บุคคลมีสิทธิกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กฎหมายระบุ นอกจากนี้ สิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่ผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิบัตรยังมีลักษณะเป็นสิทธิ (bundle of right) กล่าวคือ เป็นสิทธิที่รวมถึงการกระทำหลายอย่าง เช่น การผลิต การขาย การนำเข้า เป็นต้น

² ยรรยง พวงราช, *เพ็ญอ่าง*, น. 80-81.

เนื่องจากสิทธิเด็ดขาดเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจกฎหมาย จึงมีผลบังคับแก่บุคคลทั่วไป โดยผู้ทรงสิทธิบัตรไม่ต้องแสดงเจตนาว่าต้องการจะหวงห้ามหรือกีดกันมิให้บุคคลอื่นใช้การประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตร เพราะการยื่นขอรับสิทธิบัตรเป็นการแสดงถึงเจตนาดังกล่าวอยู่แล้ว ดังนั้น ผู้ละเมิดสิทธิบัตรจึงไม่มีสิทธิที่จะอ้างว่าเหตุที่ได้ใช้การประดิษฐ์ของผู้ทรงสิทธิบัตร เพราะผู้ทรงสิทธิบัตรไม่ได้แจ้งให้ตนทราบว่าต้องการหวงห้ามไม่ให้บุคคลอื่นใช้การประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรนั้น

1.2 การกระทำอันเป็นการแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับสิทธิบัตร

สิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิบัตร มีผลเป็นการห้ามไม่ให้บุคคลอื่นแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับสิทธิบัตรโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร กฎหมายสิทธิบัตรของแต่ละประเทศจะระบุถึงการกระทำที่ถือว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับควบคุมครองไว้ พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) ระบุถึงการกระทำดังกล่าวไว้ดังนี้

- (1) การผลิตผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร
- (2) การใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร
- (3) การขายหรือมีไว้เพื่อขายซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตหรือใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร
- (4) การใช้แบบผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร
- (5) การขายหรือมีไว้เพื่อขายซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตร
- (6) การนำเข้าผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีหรือใช้แบบผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร

การกระทำตามข้อ (1)-(3) เป็นการกระทำต่อสิทธิบัตรการประดิษฐ์หรือนุสิทธิบัตร ส่วนการกระทำตามข้อ (4) และ (5) เป็นการกระทำต่อสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

2. สิทธิในการขายของผู้ทรงสิทธิบัตรตามกฎหมายต่างประเทศ

2.1 สิทธิในการขายของผู้ทรงสิทธิบัตรในผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศสหรัฐอเมริกา

สิทธิในการขายของผู้ทรงสิทธิบัตรในผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาต้องพิจารณาบทบัญญัติในหมวด 28 มาตรา 271(a) ของ U.S Code (35 U.S.C. 271 Infringement of patent) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“(a) เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น ผู้ใดทำขึ้น ใช้ เสนอขายหรือขายสิ่งประดิษฐ์อันมีสิทธิบัตรโดยไม่มีสิทธิภายในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือนำเข้าสิ่งประดิษฐ์อันมีสิทธิบัตรโดยไม่มีสิทธิเข้ามาภายในประเทศสหรัฐอเมริกาในระหว่างอายุของสิทธิบัตร เป็นการกระทำละเมิดสิทธิบัตร”³

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการบัญญัติโดยการรับรองสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรในการมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว โดยแปลความหมายจากคำว่า “...ไม่มีสิทธิขาย...” (...without authority ...sells)

2.2 สิทธิในการขายของผู้ทรงสิทธิบัตรในผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศอังกฤษ

สิทธิในการขายของผู้ทรงสิทธิบัตรในผลิตภัณฑ์ของประเทศอังกฤษต้องพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 60(1)(a) ของ Patent Act 1977 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“(1) ภายใต้บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ผู้ใดกระทำละเมิดสิทธิบัตรการประดิษฐ์โดยกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังที่จะกล่าวต่อไปนี้ กับการประดิษฐ์ซึ่งสิทธิบัตรนั้นยังมีผลบังคับอยู่ในสหราชอาณาจักรโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร

³ 271 (a) Except as otherwise provided in this title, whoever without authority makes, uses, offers to sell, or sells any patented invention, within the United States or imports into the United States any patented invention during the term of the patent therefor, infringes the patent

(a) ในกรณีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ ได้ทำขึ้น จำหน่าย เสนอจำหน่าย ใช้ หรือนำเข้า ผลิตภัณฑ์ หรือมีผลิตภัณฑ์ไว้เพื่อการจำหน่ายหรือเพื่อการอื่น”⁴

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการบัญญัติโดยการรับรองสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรในการมีสิทธิ แต่เพียงผู้เดียว โดยแปลความหมายจากคำว่า “โดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร” (without the consent of the proprietor of the patent)

3. สิทธิในการขายของผู้ทรงสิทธิบัตรตามกฎหมายประเทศไทย

สิทธิเด็ดขาดที่จะแสวงหาประโยชน์จากการประดิษฐ์ในการขายของผู้ทรงสิทธิบัตรใน ผลิตภัณฑ์ ตาม พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) มาตรา 36 บัญญัติว่า “ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้นที่มีสิทธิดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ สิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร...”

การขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร

การแสวงหาประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตร ที่กฎหมายสิทธิบัตรกำหนดให้เป็นสิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิบัตรอีกประการหนึ่งได้แก่ การขาย มีไว้เพื่อขาย หรือเสนอขาย ซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร บุคคลอื่นไม่มีสิทธิที่จะขายหรือมีไว้เพื่อขายสิ่งดังกล่าว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร

สิทธิเด็ดขาดในการขายผลิตภัณฑ์เป็นสิทธิที่แตกต่างหากจากสิทธิในการผลิต ผลิตภัณฑ์ สิทธิในการขายหรือมีไว้เพื่อขายนี้ มุ่งที่จะคุ้มครองผลประโยชน์จากการขายผลิตภัณฑ์ ซึ่งเกิดจากการใช้การประดิษฐ์ตามสิทธิบัตรเป็นการให้ความคุ้มครองช่วงที่สอง ต่อจากการคุ้มครองช่วงแรกคือการผลิตสินค้า

⁴ 60 (1) Subject to the provision of this section, a person infringes a patent for an invention if, but only if, while the patent is in force, he does any of the following things in the United Kingdom in relation to the invention without the consent of the proprietor of the patent, that is to say

(a) where the invention is a product, he makes, disposes of, offers to dispose of, uses or imports the product or keeps it whether for disposal or otherwise...

สิทธิเด็ดขาดในการขายผลิตภัณฑ์มีขอบเขตกว้างขวางมาก คือคลุมถึงผลิตภัณฑ์ทุก
ชั้นที่ผลิต การขายหรือมีไว้เพื่อขายซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นสิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิ บุคคลอื่น
จะขายหรือมีไว้ขายไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร แต่การขายผลิตภัณฑ์
หลังจากที่ผู้ทรงสิทธิบัตรได้อนุญาตหรือยินยอมให้ขายแล้ว ผู้ทรงสิทธิบัตรไม่มีสิทธิเด็ดขาดใน
ผลิตภัณฑ์ที่ได้อนุญาตหรือยินยอมให้ขายอีกต่อไป เพราะได้ใช้สิทธิของตนแล้ว ตามมาตรา 36
วรรคสอง อนุมาตรา (7)⁵

⁵ ยรรยง พวงราช, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น. 87-88.